

John Akomfrah
Vertigo Sea

Exposició
5.2-6.6.2021

“La raó per la qual el material d’arxiu ens va fascinar i es va convertir en una obsessió es remunta a anys enrere, als experiments amb la fantasia colonial, quan se’m va fer evident que moltes de les distincions que la gent utilitza per ser conscient de si mateixa es basaven en arxius d’una època anterior.”

“[Els arxius] es basen en una biblioteca imaginària de referències, que sempre estan relacionades amb qüestions de masculinitat, color, textura, fesomia... i els valors que s’atribueixen a aquestes característiques són molt antics. Això no només s’aplica a la raça, sinó també a tota mena d’identitat. En el moment en què coneixem algú, podem recórrer a un dipòsit de suposicions i narracions que són l’arxiu de les nostres subjectivitats. La gent té el seu propi bagatge, però també pren decisions individuals, no som presoners dels arxius. Però podem desenterrar aquests arxius perquè més gent entengui que està prenent decisions basades en aquestes narracions passades, de manera que puguin intervenir en el canvi de percepcions.”

Bárbara Rodríguez Muñoz, “Interview with John Akomfrah on *Hauntologies*.”
Londres, Carroll/Fletcher, 2012: p. 7. [Text traduït de l’anglès].

John Akomfrah. Vertigo Sea

L’obra de John Akomfrah (Accra, Ghana, 1957) és fruit de la seva experiència com a fill d’immigrants al Regne Unit i de la presa de consciència de la seva identitat com a persona afrodescendent en un entorn que no el representa i que no sap com integrar-lo. Des dels seus inicis amb el grup de productors audiovisuals Black Audio Film Collective (BAFC) (1982-1998), i posteriorment amb les instal·lacions audiovisuals de gran format que crea a través de la productora Smoking Dogs Films, Akomfrah evidencia la necessitat de construir nous relats que donin veu i, sobretot, legitimin la identitat negra.

Akomfrah parteix de la idea que totes les formacions de la diàspora estan marcades per l’absència de traces que testimonien la presència d’altres identitats. És aquesta absència el que l’empeny, des de la seva primera obra *Handsworth Songs* (1986) –realitzada en el si del BAFC–, a recórrer a material d’arxiu que incorpora als films amb la intenció d’omplir llacunes, i de fer aflorar el record de persones o comunitats que han quedat invisibilitzades en el decurs de la història. En el fet de desenterrar aquestes presències, aquests “fantasmes” en paraules d’Akomfrah, es creen espais que permeten l’existència de l’“altre”. En aquest sentit, la seva obra posa en relleu la importància de la memòria en la formació de la consciència.

El material d’arxiu es combina amb metratge nou, sovint amb el recurs dels *tableaux vivants*, actors caracteritzats amb vestits d’època per recrear personatges reals, no en un intent de convertir la vida en ficció, sinó com un recurs per rescatar-los de l’oblit i posar en relleu la violència d’alguns episodis de la història. Les referències literàries, filosòfiques i de la història de l’art, i una banda sonora que pot incloure música, so i paraules, afegeixen més capes d’informació a les obres. El resultat és un mosaic de fragments, a vegades fins i tot discordants, entre els quals es poden establir associacions que configuren un tot en què conflueixen passat, present i futur.

Vertigo Sea (2015)

Vertigo Sea és una instal·lació de vídeo de tres canals que descriu la relació de la humanitat amb el mar en diferents moments històrics. Akomfrah hi combina material d'arxiu de la BBC Natural History Unit i filmacions noves realitzades a Escòcia, Noruega i les Illes Fèroe. És una obra èpica que mostra el mar des d'una doble vessant, la de la bellesa dels oceans i la vida marina, i la del terror de l'explotació colonial, l'esclavatge, la crueltat de la indústria de la pesca de balenes i la cacera d'òssos polars, i la destrucció del medi natural.

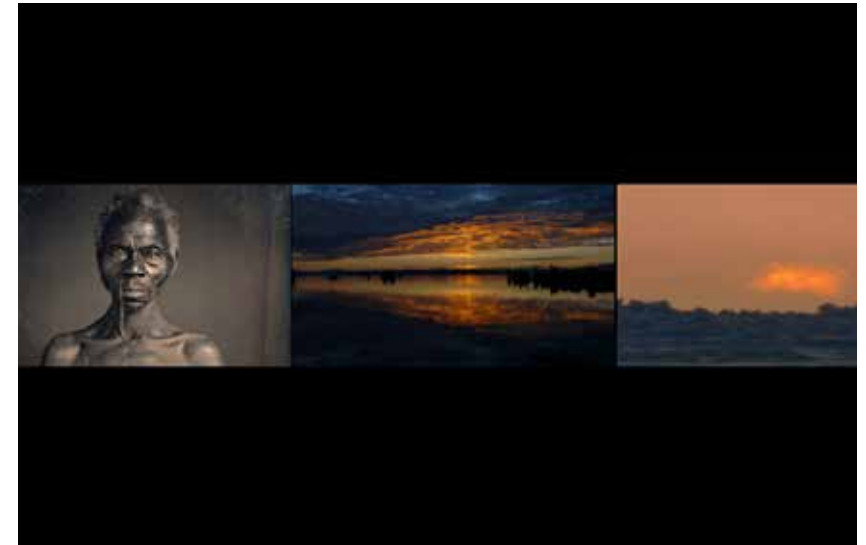
L'aigua és un motiu recurrent en l'obra d'Akomfrah: rieres i rius i, sobretot, el mar, evocuen el moviment de la humanitat, des de les conquestes colonials i el comerç transatlàntic d'esclaus fins a la crisi dels refugiats vietnamites de la dècada de 1970 i els fluxos migratoris contemporanis de diverses generacions de persones que s'arrisquen a la recerca d'una vida millor. Específicament, l'artista posa en relleu la importància del mar en la formació de la diàspora africana i la identitat negra.

Fidel a l'interès per recuperar les històries, els records i les esperances personals i col·lectives de grups oblidats o menystinguts per la història, Akomfrah també incorpora al film seqüències en les quals un actor representa a

Olaudah Equiano (vers 1745-1797), l'esclau africà llibert i pioner de la causa abolicionista que va navegar pels mars, que va explorar l'Àrtic i que acabaria vivint a Anglaterra, fent campanya per estendre el vot als treballadors i publicant una autobiografia que és cabdal en la narrativa sobre els horrors de l'esclavitud.

L'obra també cita diverses referències culturals que inclouen les novel·les *Moby Dick* (1851) de Herman Melville i *To the Lighthouse* (1927) de Virginia Woolf, textos filosòfics com ara *Also sprach Zarathustra* (1883-1891) de Friedrich Nietzsche, i el poema èpic de Heathcote Williams *Whale Nation* (1988), a la vegada que evoca la pintura de Caspar David Friedrich i la de William Turner en una aproximació al mar des de la perspectiva del sublim.

Vertigo Sea es va estrenar a la LVI Biennale di Venezia el 2015, titulada *All the World's Futures* i comissariada per Okwui Enwezor.

Vertigo Sea (2015)

Peripeteia (2012)

Vertigo Sea s'acompanya de la instal·lació de vídeo monocanal *Peripeteia* (2012), que pren com a punt de partida dos retrats dibuixats per Albrecht Dürer, *Kopf eines Negers* (1508) i *Porträt der Afrikanerin Katherina* (1520). Molt probablement són el retrat de dues persones reals, de les quals no ens n'ha arribat cap informació. Serveixen com a exemple del fenomen de l'esclavatge a Europa a principis del segle XVI.

Akomfrah n'evoca la presència mitjançant actors amb indumentària d'època. Els dos personatges deambulen solitaris en una actitud introspectiva per un paisatge que sembla reflectir-ne l'estat d'ànim: cels tempestuosos, vastos prats verds, terra enfangada, corrents d'aigua i carreteres pavimentades amb pedres. Els personatges no parlen, però es mouen al ritme de la remor sorda del vent, del so de l'aigua que corre, del foc que crepita, del piulet dels ocells i de l'udol dels llops.

Aquestes escenes es combinen amb fotografies d'arxiu en blanc i negre que mostren la vida d'homes i dones africans que surten d'un passat no especificat, que també podria ser l'escenari de la història dels dos protagonistes, i amb detalls pictòrics extrets de l'obra de Hieronymus Bosch *Jardí de les delícies* (1490-1500),

en què apareixen personatges blancs i negres que conviuen. Lluny de considerar aquesta obra com una al·legoria moral contra la luxúria, Akomfrah prefereix interpretar-la com a un paradís utòpic multiètnic.

El títol de la pel·lícula evoca el dispositiu literari d'una inversió sobtada de la fortuna o del destí, el d'aquelles persones que van ser arrencades de les seves comunitats d'origen i forçades a viure en terres llunyanes, en contextos culturals diferents dels seus. La identitat misteriosa d'aquests dos personatges porta a una reflexió sobre la dimensió universal del patiment i de la derrota, i de la necessitat de la memòria en la construcció de la identitat.

Peripeteia (2012)

John Akomfrah (1957), nascut a Accra, Ghana, viu i treballa a Londres. Va ser cofundador del Black Audio Film Collective, a Londres, l'any 1982 amb, entre d'altres, David Lawson i Lina Gopaul, amb els quals continua treballant a la productora Smoking Dogs Films.

Altres obres recents d'Akomfrah són *Mnemosyne* (2010), sobre l'experiència de l'emigració a la Gran Bretanya; *The Unfinished Conversation* (2012) i *The Stuart Hall Project* (2013), sobre la vida i l'obra del teòric cultural Stuart Hall; *Tropikos* (2015), sobre el passat colonial britànic a Guinea; *Auto Da Fé* (2016), sobre la persecució religiosa; *Precarity* (2017), el drama del músic Charles Joseph Bolden, conegut com a Buddy Bolden, la diàspora i el llegat de la creativitat i la creació del jazz modern; *Purple* (2017), que tracta de l'impacte de la humanitat i la indústria sobre la natura i el planeta; i *Four Nocturnes* (2019), presentada al pavelló de Ghana de la LVIII Biennale di Venezia el 2019, i que, juntament amb *Vertigo Sea* i *Purple*, forma la trilogia de pel·lícules que exploren la relació complexa entre la destrucció del món natural i la nostra pròpia destrucció.

Filmoteca de Catalunya

Aquesta exposició es completa amb la projecció de dos documentals a la Filmoteca de Catalunya:

Dijous 8 d'abril del 2021, a les 19.00 h

Handsworth Songs (1986), presentació a càrrec de Neus Miró.

Dijous 15 d'abril del 2021, a les 19.00 h

Martin Luther King and The March on Washington (2013), presentació a càrrec de Tania Adam.

FUNDACIÓ ANTONIÀPIES

Patrocinadors institucionals

Col·laboradors

LISSON GALLERY **SMOKING DOGS** films

FilmoTeca
de Catalunya

ENATE